

AMERİKAN RESMİNDE MÜZİK VE DANS İMGELERİ

Sibel ALMELEK İŞMAN*

Özet

Batı uygarlığının Amerika kıtasındaki temsilcisi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde, yoğun bir sanat etkinliği vardır. Amerikalı sanatçıların manzara, portre, ölüdoğa ve janr resmi gibi çeşitli resim türlerinde değerli eserler verdikleri görülebilir. Bu yapıtlar arasında, Avrupa resim geleneğinde olduğu gibi, dinsel ve mitolojik konuları ele alanlar da vardır. Bazı Amerikalı sanatçıların ise, yaşadıkları topraklara özgü güncel temaları tuvallerine taşıdıkları dikkat çekmektedir.

Amerikan resmindeki müzik ve dans imgeleri, hem görsel hem de sosyal açıdan zengin bir kaynak sunmaktadır. Salome ve Bacchante gibi dans eden dinsel ve mitolojik kahramanların yanısıra, Kızılderili, siyah Amerikalı ve kovboyar gibi Amerikan toplumunun değişik üyelerinin de müzikal yaşamı betimlenmiştir. Amerikalı ressamın, 19. ve 20. yüzyıllarda, müzik ve dansı, çeşitli üsluplarda yorumladıkları izlenmektedir.

Anahtar kelimeler: Amerikan resmi, müzik, dans, Kızılderili, siyah Amerikalı, kovboy.

Abstract

Images of Music and Dance in American Painting

There is an intensive artistic activity in the United States of America, the representative of western civilization on the American continent. American artists produced valuable works in different kinds of pictorial art such as landscape, portrait, still life and janr painting. Some of these canvases depict religious and mythological subjects just like in the European tradition. Some American artists on the other hand, picturize contemporary issues related to their motherland.

Images of music and dance in American painting offer a rich source both visually and socially. Alongside dancing religious and mythological heroines such as Salome and Bacchante, musical lives of the different members of the American society

* Okutman, Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Resim-İş Öğretmenliği Bölümü

like Indians, black Americans and cowboys are also depicted. American painters of the 19th and 20th centuries, interpreted music and dance in various styles.

Keywords: American painting, music, dance, American Indian, black American, cowboy.

Amerika Birleşik Devletleri, Amerika kıtasında batı uygarlığının temsilcisidir. İktisadî ve sosyal sistem olarak kapitalizmi, siyasal rejim olarak da demokrasiyi kabul etmesi, ABD'nin Batı Avrupa ile paylaştığı ortak noktalar arasında sayılabilir. Ancak, ABD'ne has birtakım özellikler vardır ki, onun Batı Avrupa'dan ayrı olarak incelenmesini gerektirir.

Avrupa'da Batı uygarlığını kuranların ataları, asırlardır o topraklarda yaşayan insanlardı. Birleşik Amerika'yı kuranlar ise, 16. yüzyıldan sonra, özellikle Avrupa'dan göç edenler olmuştur. Amerika'nın asıl yerli ahalisi olan Kızılderililerin bu kuruluştaki payı, birkaç kentlin taşıdığı isim dışında, yok denecek kadar azdır. Avrupalı göçmenler, ayrıldıkları ülkelerin gelenek ve göreneklerini beraberlerinde getirmişlerdir. Ancak, Avrupa'daki siyasal baskıdan ve ekonomik zorluklardan kaçarak yeni topraklarda şanslarını arayan bu göçmenler, Avrupa'ya karşı tepki duymuş, Amerika'yı bir özgürlük beldesi olarak algılamışlardır. Kısa bir zaman dilimi içinde, Avrupalılığa karşı çıkan ve kendisini Amerikalı hisseden bir kuşak doğmaya başlamıştır.

Amerika'ya yalnız beyaz Avrupalılar göç etmemiştir. Asya kıtasından gelen Çinli ve Japonların yanısıra, Afrika'dan tarla ve madenlerde çalıştırmak üzere siyah insanlar getirilmiştir.¹

Tarihin sayfalarına bakıldığında, Avrupa'ya nazaran daha yeni ve genç olan Birleşik Amerika'da yoğun bir sanat ve edebiyat etkinliği görülmektedir. Özellikle 19. yüzyılda, Amerikalı ressamın, Avrupa sanatı ile temas kurdukları, hatta bir kısmının çeşitli Avrupa kentlerinde bir süre yaşadıkları ve oradaki hocalardan eğitim aldıkları izlenmektedir. Amerikalı görsel yaratıcılar, Avrupa'nın kültür mirasından etkilenseler de, Yeni Dünya'ya özgü imgeleri tuvallerinde yansıtmayı ihmal etmemişlerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, sanatsal önderliğin Amerika'ya doğru kaydığı görülebilir.

Amerikan resim sanatı, peyzaj, portre ve ölüdoğalarıyla, zengin bir çeşitlilik sunar. Toplumun çeşitli kesimlerinden insan manzaraları ve günlük yaşam sahneleri içinde, müzik ve dansın varlığı izlenmeye değer bir olgudur.

George Catlin (1796-1872), batıya doğru yolculuk yapıp, Great Plains'deki (Büyük Ovalar) Kızılderililerin arasında sekiz yıl yaşamayı seçmiş bir sanatçıdır. Catlin,

¹ S. Tanilli, *Uygarlık Tarihi*, İstanbul 2005, s. 155-156.

Kızılderili yaşamını altı yüzden fazla tuvalde yansıtmıştır. Sanatçının eserleri, yok olan bu topluluk ile ilgili en önemli bilgi kaynaklarından biridir.²

1832 yılında, Mississippi Irmağı boyunca yaşayan kabileleri ziyaret eden Catlin, kahramanca ve aynı zamanda delice bir plan yapmıştır. Kıtadaki tüm kabileleri ziyaret edeceğini, her bir kabilenin içindeki kadın ve erkekleri, kıyafetleri, alışkanlıkları, oyunları, gizemleri, dinsel ritüelleri, anekdotları ve gelenekleri resmedeceğini söylemiştir.³

Catlin, 1844 tarihli *Ayı Dansı* adlı resminde (**Resim 1**), bir grup Kızılderili erkeği halka olup dans ederken betimlemiştir. Tüm erkeklerin başlarında tüyler ve bedenlerinde resimler olduğu dikkat çekmektedir. Birkaç erkek ise, ayı postuna bürünmüştür. Duruşlarıyla ayıyı taklit eden erkeklerin arasında kadının yer olmadığı görülmektedir.

Resim 1: George Catlin, *Ayı Dansı*, 1844, elle renklendirilmiş litografi, 33 x 45,1 cm, Whitney Gallery of Western Art, Wyoming.

² A. A. Davidson, *The Story of American Painting*, New York 1989, s. 54.

³ B. Groseclose, *Nineteenth-Century American Art*, Oxford 2000, s. 151.

Janr resmi, 1850 yılından itibaren, Amerikan resim sanatının önemli bir dalı haline gelmiştir. Sanatsal yeteneklerini janr resmine adayan ilk ressamlar arasında, George Caleb Bingham (1811-1879) ve William Sidney Mount (1807-1868) sayılabilir.⁴

1820'li ve 1830'lu yıllarda Missouri Irmağı'nın aşağı sınırında büyüyen Bingham, Amerika'nın en büyük ressamlarından birisi olmuştur. "Missouri Sanatçısı" olarak ün kazanan Bingham, vahşi batının kırsal renklerine özlem duyan kentli doğuluların da ilgisini çekmiştir. Sanatçı eserlerinde, manzaralar betimlemiş; kürk avcuları, politikacılar, askerler, Kızılderililer gibi halkın çeşitli kesimlerinden insan portreleri sunmuştur. Bingham, bir düzineden fazla resminde, ırmak yolculuğu ve denizci motiflerini değerlendirmiştir. Bu eserler arasında, en ünlü, kalıcı ve duygusal olanları *Neşeli Denizciler* serisinde dikkat çekmektedir. Sanatçı, 1846 yılında yaptığı ilk *Neşeli Denizciler* resmiyle (**Resim 2**) büyük başarı kazanmış, aynı konuyu 1848, 1857 ve 1878 yıllarında tekrar tuvaline taşımıştır. Açık ve güzel bir günde, sakin ırmağın üzerinde süzülen düz karınalı bir geminin üzerinde, denizciler keyifli vakit geçirmektedirler. Keman ve tava ile müzik yapan iki kişiye, başka bir adam coşkuyla ayak uydurmaktadır. Missouri Sanatçısı, basit ve güzel görünen ancak kaybolmakta olan bir hayat tarzını canlandırmakta, Amerikan İç Savaşı'ndan (1861-1865) önceki Amerika'yı yansıtmaktadır.⁵

Resim 2: George Caleb Bingham, *Neşeli Denizciler*, 1846, tuval üzerine yağlıboya, Richard Manoogian Koleksiyonu.

⁴ Davidson, s. 84.

⁵ M. Allen, *Western Rivermen, 1763-1861: Ohio and Mississippi Boatmen and the Myth of the Alligator Horse*, Louisiana 1994, s. 17-18.

Resim 3: William Sidney Mount, *Müziğin Gücü*, 1847, tuval üzerine yağlıboya, 43,4 x 53,5 cm, The Cleveland Museum of Art, Cleveland.

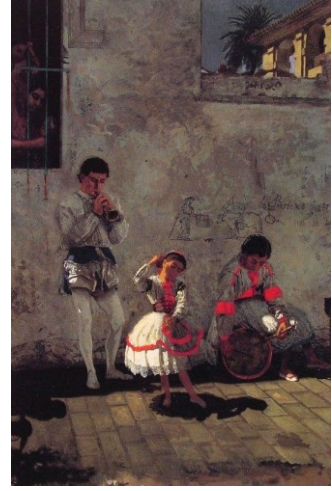
siyah adamın beyazların yanında olmasını sağlayacak politik hak ve sosyal ayrıcalıklardan yoksun olduğunu hatırlatan bir simge olarak dikkat çekmektedir.⁶

19. yüzyıl Amerikan yaşamını gerçekçi bir üslupla tuvallerine aktaran Thomas Eakins (1844-1916), pek çok resminde müzik ve dans temalarını işlemiştir. Eakins'in 1884 yılında evlendiği Susan MacDowell Eakins'in (1851-1938), ressam ve fotoğrafçı kimliklerinin yanısıra, başarılı bir piyanist olmasının⁷ da bu eğilimde payı olduğu düşünülebilir. *Elizabeth Piyano Çalarken* (1875), *Dokunaklı Şarkı* (1881), *Konser Şarkıcısı* (1892), *Çello Çalan Adam* (1896) ve *Müzik* (1904) gibi pek çok eserinde şarkı söyleyen ve çeşitli müzik aletleri çalan insanları betimlemiştir. Sanatçının piyano, keman, çello, obua gibi klasik batı müziğini temsil eden öğelerle bezenmiş resimlerinin yanısıra, Amerikan halkının müzik ve dans kültürünü canlandıran yapıtları da dikkat çekmektedir.

⁶ <http://www.clevelandart.org/art/1991.110> (Erişim 17 Mart 2013)

⁷ I. Chilvers, *Oxford Dictionary of Art & Artists*, Oxford 2009, s. 198.

Eakins, 1878 tarihli *Dans Dersi* adlı resminde (**Resim 4**), üç Afrikalı Amerikalının paylaştığı samimi bir ev sahnesi yaratmıştır. Küçük çocuk, banjo çalan gencin melodilerine uygun adımlarla dans etmeye çalışmaktadır. Ayakta duran yaşlı adam ise, silindirik şapkasını ve bastonunu sandalyeye bırakmış, büyük olasılıkla torunu olan çocuğu izlemektedir. Dedenin, biraz önce, çıplak ayaklı hevesli çocuğa doğru adımları öğrettiği akla gelebilir. Eakins'in aralarında hakiki bir bağ ve sevecen bir ilişki olduğu hissedilen üç erkeği resmettiği tualinde, ideolojik bir anlam olduğu düşünülebilir. Resmin sol üst köşesindeki oval çerçevenin içinde, Mathew Brady'nin (1822-1896) 1864 tarihli Başkan Abraham Lincoln ve oğlu Tad'ı gösteren ünlü fotoğrafı yer almaktadır. Fotoğraf ve Afrikalı Amerikalı aile arasındaki benzerlik belirgindir.

Resim 4: Thomas Eakins, *Sevilla'da Sokak Sahnesi*, 1870, tuval üzerine yağlıboya, 106,7 x 139,4 cm, Metropolitan Museum of Art, New York.

Her ikisinde de çocuğuna bir şey öğreten, bir sonraki kuşağa bilgisini aktarmaya çalışan baba figürü vurgulanmaktadır. Ancak beyazlar, Lincoln gibi kitap yoluyla eğitmeye çalışırken, Afrikalı Amerikalılar söze ve harekete dayalı bir anlatımı tercih etmişlerdir. Eakins, iki imgeyi birlikte kullanarak, yaşadığı dönemin

Resim 5: Thomas Eakins, *Dans Dersi*, 1878, kâğıt üzerine suluboya, Metropolitan Museum of Art, New York.

tarihsel gerçeklerine ve sembollerine duyarlı bir sanatçı olduğunu göstermektedir. Sanatçının, Afrikalı Amerikalı toplumu komik genellemelerden uzak bir şekilde betimlese de, onları yine de beyaz kültür ile kurdukları ilişki üzerinden değerlendirdiği söylenebilir.⁸

Eakins, 1890 tarihli *Şarkı Söyleyen Kovboy* adlı resminde ise (**Resim 5**), Amerikan yaşamının önemli simgelerinden biri olan, sinema sanatının da ilgiyle yaklaştığı kovboyların dünyasını tualine taşımıştır. Arka planın belirsiz bırakıldığı resimde, püsküllü deri gömlek ve pantolonuyla tipik bir kovboy görünümündeki sakallı adam, tek başına sandalyesinde oturmakta, dalgın bir şekilde banjo çalıyor, şarkı söylemektedir.

⁸ S. R. Udall, *Dance and American Art: A Long Embrace*, Wisconsin 2012, s. 59-60.

Eakins Paris'e gitmiş ve akademik sanatçı Jean Léon Gérôme'un (1824-1904) atölyesinde üç yıl çalıştıktan sonra altı ayını İspanya'da geçirmiştir. Gérôme, 1860'lı yılların sonlarında öğrencilerini İber Yarımadası'na yönlendiren birkaç Avrupalı ressamdan biridir. 3. Napoléon'un 1853 yılında İspanyol soylularından Eugenia de Montejo ile evlenmesi, Fransa'daki İspanyol modasının canlanmasına neden olmuştur. Bu yıllardaki Fransız Salon Sergileri'nde ve 1867 Universal Exposition'da (Evrensel Sergi), İspanyol temalı eserler sergilenmiştir.⁹

Resim 6: Thomas Eakins, *Şarka Söyleyen Kovboy*, 1890, kâğıt üzerine sluboya, Metropolitan Museum of Art, New York.

1869-1870 kışını İspanya'da geçiren Eakins, Madrid'de bulunduğu birkaç gün içinde Museo del Prado'yu (Prado Müzesi) gezmiş ve İspanyol ustalarının eserlerini incelemiştir. Daha sonra da Amerikalı ressam arkadaşlarıyla birlikte altı ay Sevilla'da yaşamıştır. *Carmelita Requeña* (1870) adlı eserinde, sokak performansları yapan bir ailenin yedi yaşındaki küçük kızının portresini sunmuştur. Aynı yıl gerçekleştirdiği *Sevilla'da Sokak Sahnesi (Resim 6)* adlı resminde ise, Carmelita'yı ailesi ile birlikte sokakta dans ederken betimlemiştir.¹⁰ İki erkek, üzerinde boğa güreşi çizimleri olan bir duvarın önünde müzik yaparken, kırmızılı beyazlı elbisesi ile hem şirin hem de profesyonel görünen

küçük kız, zarif bir İspanyol dansı figürünü gerçekleştirmektedir. İspanya'nın sıcak güneşi sokağı aydınlatmakta, dansçı kızın narin gölgesini yansıtmaktadır.

Yaşadığı dönemin önde gelen Afrika kökenli Amerikalı sanatçılarından biri olan Henry Ossawa Tanner (1859-1937), düşsel kutsal kitap sahneleri, janr resimleri, portreler, manzaralar ve hayvan betimlemeleri ile ün kazanmıştır. National Academy of Design'a (Ulusal Tasarım Akademisi) kabul edilen ilk siyah sanatçı olan Tanner, 1890'lı yılların başlarında, hem kariyerinin büyük bir kısmını geçirdiği Fransa'dan hem de anavatanı Amerika'dan izler

⁹ M. E. Boone, *Vistas de España: American Views of Art and Life, 1860-1914*, Singapur 2007, s.162.

¹⁰ H. B. Weinberg, *Thomas Eakins and The Metropolitan Museum of Art*, New York 1994, s. 10-11.

taşıyan janr resimleri yapmaya başlamıştır. En iyi bilinen resimlerinden biri olan 1893 tarihli *Banjo Dersi* adlı eserinde (**Resim 7**), yaşlı bir adamı kucağına oturan küçük çocuğa banjo çalmayı öğretirken betimlemiştir. Sade kompozisyon anlayışı, zengin dokusu ve parlayan ışığıyla resimdeki figürler, dünyevi sıkıntılardan uzakta güzel bir anı paylaşmaktadırlar. Sanat, bu iki mutlu figürü, samimiyet, keyif ve öğrenme amacı ile bir araya getirmiştir.¹¹

Öncelikle bir kutsal kitap ressamı olan Tanner, elli yıllık kariyeri boyunca, aralıklı olarak siyah Amerikalıları tuvallerine taşımıştır. Bu sevgi dolu ve ağırbaşlı betimlemeler, Afrikalı Amerikalılara karşı yapılan kültürel ayrımcılık ve alay konusu edilme süreçlerinde olumlu bir örnek olarak dikkat çekmiştir.¹²

Ashcan School, 20. yüzyılın ilk on yıllarında, kent yaşamının daha cesur ve çirkin yönlerini konu olarak seçen Amerikalı gerçekçi sanatçılar için kullanılan bir ifadedir. 19. yüzyılın sonunda, Amerika’da pek çok kişi, resmî kurumlar tarafından desteklenen akademik geleneğin çağdaş yaşamı ihmal ettiğini düşünmüştür. Eakins’in öğrencisi olan, karizmatik sanatçı Robert Henri (1865-1929), hocasının “Resim sadece var olan gerçek şeylerin sunumundan oluşmalıdır.” düşüncesini benimsemiştir. Henri’nin etkilediği ilk sanatçılar, Philadelphia Press için çalışan çizerler olmuştur. George Luks (1867-1933), Everett Shinn (1876-1953) ve John Sloan (1871-1951), görsel röportaj konusunda yetkin isimlerdir. Henri, bu sanatçıları çizerliği bırakmak ve resim yapmayı profesyonel olarak düşünmek konusunda ikna etmiştir. Ayrıntıya önem verme, uçup giden anı yakalama ve günlük konulara büyük ilgi duyma gibi işlerinde kullandıkları özellikler, daha sonra resimlerinin en belirgin nitelikleri olmuştur.¹³

Resim 7: Henry Ossawa Tanner, *Banjo Dersi*, 1893, tuval üzerine yağlıboya, Hampton University Museum, Hampton.

¹¹ A. L. Morgan, *The Oxford Dictionary of American Art and Artists*, Oxford 2007, s. 479.

¹² R. J. Powell, *Black Art: A Cultural History*, Londra 2002, s. 26.

¹³ A. Dempsey, *An Encyclopaedic Guide to Modern Art: Styles, Schools and Movements*, Londra 2002, 78-79.

Resim 8: Robert Henri, *Salome*, 1909, tuval üzerine yağlıboya, 94 x 195,6 cm, The John & Mable Ringling Museum of Art, Sarasota, Florida.

hissedilen beyaz bedeni, bacaklarını açıkta bırakan siyah tül eteği ve elinde tuttuğu beyaz tülüyle, göz alıcı bir kadın olarak izleyiciye meydan okumaktadır. Henri, pek çok resminde dans tutkusunu yansıtmıştır. Asya danslarından aldığı ilhamla modern dansa yeni bir soluk getiren Ruth St. Denis'i (1879-1968) canlandırdığı 1919 tarihli tuvali de değerli örnekler arasındadır.

Henri, 1909 tarihli *Salome* adlı resminde (**Resim 8**), dansın önemli bir rol oynadığı bir İncil öyküsünü canlandırmıştır. Aziz Matta ve Aziz Markos'un anlatımlarında karşımıza çıkan Salome, muhteşem dansıyla amcası Kral Herodes'i büyüleyen ve onu Vaftizci Yahya'nın idamı için ikna eden güçlü bir kadın karakterdir. Avrupa resminin erotik ve estetik hayalgücünü yüzyıllarca besleyen Salome'nin, Amerikalı sanatçılar için de heyecan verici bir figür olduğu görülebilir. Henri'nin yanısıra, Tanner ve kadın ressam Ella Ferris Pell'in (1846-1922) de Salome'yi anlatan çalışmaları dikkat çekicidir.

Salome'yi canlandıran Amerikalı ressamlar, onu genellikle egzotik mimarî ortamlar içinde, bazen dans ederken, bazen de sadece poz verirken gösterirler. 1909 yılında, Manhattan Opera House'da (Manhatta Opera Evi), Richard Strauss'un (1864-1949) *Salome* (1905) adlı operasını izleyen Henri, eserin en dramatik sahnesi olan "Yedi Tül Dansı"nı betimlemeyi tercih etmiştir. Yirmili yaşlarından beri, kendi resmi ile dans ve tiyatro sanatları arasında yakın bir ilişki gören Henri, öğrencilerini "*Bir resmi dans ettiğinizi ya da*

şarkı gibi söylediğinizi varsayın." diyerek yüreklendirirdi. Sanatçı, dansın yaşattığı anlık deneyimin ve sahip olduğu dışavurumcu gücün, resim sanatını canlandırdığına inanırdı.¹⁴

Henri'nin Salome'si, karanlık ve belirsiz bir ortamda, kendine güveni her hücrelerinde

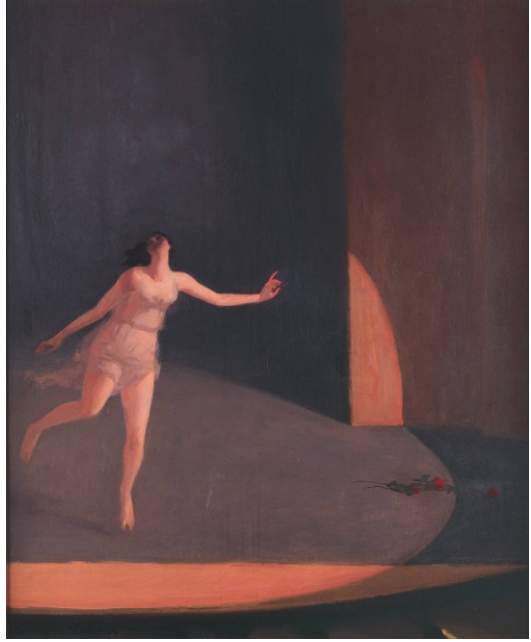
¹⁴ Udall, s. 162-167.

Sloan, 1911 tarihli *Isadora Duncan* adlı resminde (**Resim 9**), modern dansın öncülerinden biri olarak değerlendirilen başka bir Amerikalı sanatçıyı resmetmiştir. Klasik baleyi reddedip, kendi dans tarzını yaratan Isadora Duncan (1877-1927), Londra, Paris, Berlin ve Moskova’da büyük başarı kazandıktan sonra güney ve kuzey Amerika’da da beğeni toplamıştır. Sahneye çıktığında, seyirciyi hemen kendi istediği noktaya taşıyabilen ender sanatçılardan biri olan Duncan, Antik Yunan vazolarının üzerindeki dans betimlemelerinden ilham almıştır. Çıplak ayakla sahneye çıkan sanatçı, beden hareketlerini özgür bırakacak tunikler giymiştir.

Rus koreograf Tatiana Gsovskaya, Duncan’ın dansını şöyle betimlemiştir: “*Onda koca bir rüzgar gizliydi, giysisi havada hareket içinde kalıyordu, o adımlarını konuşturduğunda ise fırtınasına kapılırdı saçları.*”¹⁵

Sloan, Duncan’ı göremediğimiz ancak varlığını hissettiğimiz seyircinin karşısında, uçuşan beyaz giysisi içinde, dansın büyüyle kendinden geçtiği bir anda canlandırmıştır. Sahne ışığı, Duncan’ı aydınlatırken, sağ tarafta hayranlığı ifade eden kırmızı güllere de dikkat çekmektedir. Dansçının yüzünü belirsiz bırakıp, başını ilahî bir jestle yukarı doğru kaldıran Sloan, bu sade kompozisyonda, dansın özünü ve hareketin ruhsallığını yansıtmayı başarmıştır. Sloan, Duncan’ın büyük ve boş sahneye çıktığı zaman, kadınlığı temsil ettiğini, tüm insanlığın annesi gibi gördüğünü düşünmüş ve bu hislerini tuvaline aktarmıştır.

Duncan’ın dansı, Amerika’da Avrupa’ya nazaran daha az kabul görmesine rağmen, yine de Amerikalı ressam ve heykeltıraşlar için değerli bir esin kaynağı

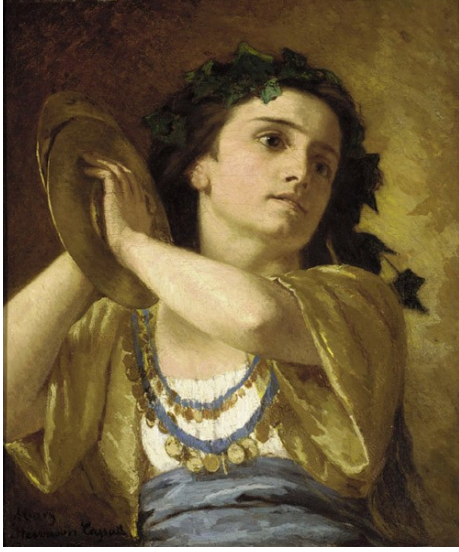

Resim 9: John Sloan, *Isadora Duncan*, 1911, tuval üzerine yağlıboya, 66,7 x 81,9 cm, Milwaukee Art Museum, Wisconsin.

¹⁵ D. Yeşiltaş, *Küresel Bale & Dans Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul 2011, s. 294-295.

olmuştur. Sloan'ın yanısıra John Graham (1886-1961) ve Francis Louis Mora (1874-1940) da, Duncan'ın özgür imgesinden etkilenen sanatçılar arasında sayılabilir.¹⁶

Amerikan İzlenimciliğinin önemli isimlerinden biri olan Mary Stevenson Cassatt'ın (1844-1926), Milano'daki Esposizione di Belle Arti için yaptığı *Bacchante*

Resim 10: Mary Stevenson Cassatt, *Bacchante*, 1872, tuval üzerine yağlıboya, 50,6 x 60 cm, Pennsylvania Academy of Fine Arts, Philadelphia.

(1872) adlı resim (**Resim 10**), sanatçının 1871-1874 yılları arasında gerçekleştirdiği Avrupa gezisinin izlerini yansıtmaktadır. Cassatt, bir buçuk sene Philadelphia'da geçirdikten sonra, Avrupa'ya geri dönmüş; Roma, Madrid, Sevilla ve Parma gibi kentleri ziyaret etmiştir. Şarap tanrısı Dionizos'un şerefine yapılan ritüellerin önemli karakterlerinden biri olan Bacchanteleri canlandıran bu resim, sanatçının klasik kültüre duyduğu ilgiyi göstermekte; Pittsburgh Başpiskoposu için kopyalarını yaptığı, Yüksek Rönesansın kuzey İtalya temsilcilerinden biri olan Correggio'nun eserlerinin izlerini taşımaktadır. Bacchantenin duruşu, Correggio'nun "Meryem Ana" figürlerini hatırlatmaktadır. İtalyan ilhamının yanı sıra, bu eserde İspanyol Barok sanatının sıcak tonları da hissedilmektedir.¹⁷ 1874 yılında Paris'e taşınan Cassatt, *Bacchante* gibi resimlerinde sergilediği akademik eğiliminden, modern yaşamı yansıtmaya isteğiyle vazgeçmiştir.¹⁸

19. yüzyıl Amerikan sanatının değerli ölüdoğa ressamı William Harnett (1848-1892) eserlerinde, meyve, yemiş, kitap, gazete, seramik kupa ve pipo gibi öğelerin yanısıra sıklıkla keman da betimlemiştir. Klasik Batı müziğinin önemli bir parçası olan ve estetik biçimi ile pek çok sanatçının tuvalinde kendine yer bulan keman, Harnett'in 1886 tarihli *Eski Keman* adlı resminde (**Resim 11**) baş rolde görünmektedir. Sanatçının en ünlü eserleri arasında sayılan bu resim, oldukça sade bir konuyu işlemektedir. Bir

¹⁶ R. Henkes, *Portraits of Famous American Women: An Analysis of Various Artists' Renderings of 13 Admired Figures*, North Carolina 1997, s. 59-68.

¹⁷ http://www.nga.gov/cgi-bin/tinfo_f?object=79531 (Erişim 17 Mart 2013)

¹⁸ <http://www.pafa.org/museum/The-Collection-Greenfield-American-Art-Resource/Tour-the-Collection/Category/Collection-Detail/985/mkey--153/search--cassatt/> (Erişim 17 Mart 2013)

Resim 11: William Harnett, *Eski Keman*, 1886, tuval üzerine yağlıboya, National Gallery of Art, Washington.

keman, nota sayfaları, küçük bir kupür ve mavi bir mektup, yeşil ahşap bir kapının üzerinde betimlenmişlerdir. Harnett, illüzyon ve gerçeklik, eski ve yeni, geçici ve kalıcı gibi karşıtlıkları değerlendirmiş, eserine çok katmanlı anlamlar yüklemiştir. Yıpranma ve eskime etkilerini taşıyan nesnelere, zamanın geçişini görselleştirmektedir. Vincenzo Bellini'nin *La Sonnambula* Operası ve "Helas, Quelle Douleur" adlı popüler şarkının notaları bile zamansal değişimi yansıtmaktadır. Kullanılmaktan eskimiş, üzerinde hala reçinenin tozunu taşıyan sessiz keman, geçmişin keyifli günlerini hatırlatmaktadır.

James Abbott McNeill Whistler (1834-1903), Avrupa'da yaşamayı seçen Amerikalı sanatçılar arasındaki önemli isimlerden biridir. Whistler, Londra'ya yerleşmeden önce bir süre Paris'te yaşamış; pek çok Fransız izlenimci sanatçıyla tanışmış, sanatında onların düşünceleri ile kendi değerlerinin özgün bir uyumunu yakalamıştır. Whistler, İzlenimcilerin çağdaş yaşama duydukları ilgiyi ve renk konusundaki duyarlıklarını benimsemiştir. Sanatçı bu etkilerin üzerine, müzikte ulaşılan armoninin

benzerini resim sanatında yaratma arzusunu eklemiştir. Sanatçı, müzik ve resim, müzisyen ve ressam arasındaki ortaklığı şu sözlerle ifade etmiştir: "*Doğanın, resmin renk ve biçim gibi tüm öğelerini içermesi gibi, klavye de müziğin tüm notalarını birleştirmektedir. Ressam, güzele ulaşmak için, bu elemanlar arasında seçim ve ayırım yapmalıdır. Müzisyen de, kaosun içinden muhteşem bir armoni yaratmak için tonları belirleyip, notaları bir araya getirmelidir.*"¹⁹

Whistler'a göre resim, kendisi için var olmalı, herhangi bir edebî ya da ahlakî düşünce iletmemelidir. Whistler, eserlerine çoğunlukla müzikal isimler vererek, resim ile soyut müzik sanatı arasındaki benzerliği vurgulamak istemiştir.²⁰ Uyarılama sanatı Aranjman, ahengi çağrıştıran Armoni, gece müziği anlamına gelen Noktürn, orkestra için yazılmış üç ya da dört bölümlü müzik yapıtı Senfoni ve çarpıcı etkileri olan, cilveli,

¹⁹ F. S. Kleiner, *Gardner's Art Through the Ages: A Global History*, Boston 2012, s. 810.

²⁰ Chilvers, s. 676.

kısa bir çalgısal biçim olan Kapris gibi müzikal ifadeler²¹, sanatçının hem portre hem de manzaralarında dikkat çekmektedir. Resmin içeriğinin, taşıdığı müzikal isim ile uyumlu olduğu; Kaprislerin çarpıcı, Armonilerin ahenkli tonları yansıttığı görülebilir.

Whistler, 1875 tarihli *Siyah ve Altın Noktürn: Düşen Havai Fişek* adlı eserinde (**Resim 12**), Noktürn teriminin hatırlatacağı gibi, bir gece sahnesi yaratmıştır. Tuvaldeki siyah ve altın noktalar, gecenin karanlığını ışığa kavuşturan havai fişek gösterisini soyut bir dille yansıtmaktadır.

İtalya'da doğan, Fransa'da eğitim gören ve bir İspanyol gibi resim yapan, uluslararası etkilerin biçimlendirdiği Amerikalı sanatçı olarak değerlendirilen²² John Singer Sargent'ın (1856-1925), 1908 tarihli *Almina, Asher Wertheimer'in Kızı* adlı resmi (**Resim 13**), sanatçının Wertheimer ailesini betimlediği portre serisinin son tuvalidir. Ailenin beşinci kızı olan Almina, fildişi beyazı bir Doğu elbisesi ve incilerle süslenmiş türbanı ile, oryantal bir hava içinde betimlenmiştir. Almina'nın elinde tuttuğu Sarod adı verilen kuzey Hindistan çalgısı, Sargent'ın koleksiyonundan bir parçadır. 20. yüzyıla girerken, Avrupalı kadınların böylesine göz alıcı oryantal kadınlar olarak sunulması moda olmuştur.²³

Sargent'ın sadece doğuya değil, Eakins gibi, İspanyol kültürüne de ilgi duyduğu görülmektedir. Sanatçı, 1882 tarihli *El Jaleo* adlı resminde, İspanya gezi izlenimlerinin etkisini, çingene müzik ve danslarına olan hayranlığını yansıtmış; coşkulu bir resim yaratmıştır.

ABD'de 1930'larda, kentleşme ve endüstrileşmenin etkileriyle, yaşam tarzı değişmeye başlamıştır. Bir grup sanatçı, ulusal bir sanat anlayışı oluşturmak ve geleneksel Amerikan yaşamını yeniden canlandırmak amacıyla bir araya gelmişlerdir.

Resim 12: James Abbott McNeill Whistler, *Siyah ve Altın Noktürn: Düşen Havai Fişek*, 1875, pano üzerine yağlıboya, 46,4 x 60,3 cm, Detroit Institute of Arts, Michigan.

²¹ E. İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik: Başlangıcından Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi*, İstanbul 1996, s. 299-303.

²² Chilvers, s. 565.

²³ <http://www.tate.org.uk/art/artworks/sargent-almina-daughter-of-asher-wertheimer-n03713> (Erişim 8 Mart 2013)

Resim 13: John Singer Sargent, *Almina, Asher Wertheimer'in Kızı*, 1908, tuval üzerine yağlıboya, 101 x 134 cm, Tate Gallery, Londra.

Bu sanatçılar, Amerika'nın öz anlatım biçimi olarak gerçekçiliği benimsemiş, soyut anlatımları ve kübizmi dışlamışlardır. Amerikan Yaşam Resmi (American Scene Painting), 20. yüzyılın başlarında etkili olan Ashcan Okulu'nun bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.²⁴

Amerikan Yaşam Resmi'nin önemli temsilcilerinden biri olan Edward Hopper (1882-1967), 1932 tarihli *New York'ta Bir Oda* adlı eseri için (Resim 14), belli bir odayı değil, pek çok izlenimin sentezinden oluşan bir ortamı betimlediğini ifade etmiştir. Sanatçı, büyük ve modern kentlerdeki bulanık kimlikleri yansıtmak amacıyla, kadın ve erkeğin yüzlerini belirsiz bırakmıştır. Hopper pek çok resminde, iç mekânları açık pencerelerden izlemeyi, günlük yaşamın belli bir anını herhangi bir öykü kurmadan aktarmayı seçer. Kırmızı elbiseli kadın, bir parmağıyla dalgın bir şekilde piyanonun tuşlarına basmaktadır. Müzik aleti, odanın içinde samimi bir havanın oluşmasını sağlamaktan uzaktır. Aksine nota

Resim 14: Edward Hopper, *New York'ta Bir Oda*, 1932, tuval üzerine yağlıboya, Sheldon Memorial Art Gallery, Lincoln, Nebraska.

sesleri, kadın ile erkeğin, sanki farklı odalarda vakit geçiriyorlarmış gibi, birbirlerine yabancılaşmış ruh hallerini daha belirgin kılmaktadır.²⁵

Hopper, Şubat 1932 tarihinde, eşi Jo ile evde yaşadıkları sorunları eserlerine yansıtmaya başlamıştır. *New York'ta Bir Oda* adlı gece sahnesinde, iletişim kuramadan aynı odada oturan çiftin, sanatçının öz yaşam öyküsünden izler taşıdığını söylemek mümkündür. Hopper'ın

tuvallerine sığınması gibi, resimdeki adam da gazetesine dikkatini vermiştir. Sıkıntılı bir ruh hali içindeki kadın ise, adamın ilgisini çekebilmek için piyanonun tuşlarına dokunmaktadır. Evlendikten sonra sanatsal etkinliklerinden uzak kalan ve kendine ait bir atölyesi bulunmayan Jo Hopper'in

²⁴ Z. Rona "Amerikan Yaşam Resmi", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul 1997, s. 85.

²⁵ A. Ausoni, *Music in Art*, Los Angeles 2009, s. 246.

umutsuzluğa kapıldığı bilinmektedir. *New York'ta Bir Oda*, Hopper'ın yabancılaşmış çiftleri resmettiği pek çok tuvalinden ilkidir.²⁶

Resim 15: Dorothea Tanning, *Eine Kleine Nachtmusik*, 1943, tuval üzerine yağlıboya, 40,7 x 61 cm, Tate Gallery, Londra.

gizemlerle dolu bir dünya yaratmıştır. Sıklıkla cinsellikle ilgili göndermelerin dikkat çektiği bu resimlerde, genç kız ve kadınların birtakım bilinmeyen dış güçler tarafından yönlendirildiği görülmektedir.²⁷

Tanning'in 1943 tarihli *Eine Kleine Nachtmusik* adlı resminde de (**Resim 15**) esrarengiz ve belirsiz birtakım güçlerin varlığı hissedilmektedir. Otel koridorunu andıran bir mekânda, iki kız çocuğu dikkat çekmektedir. Büyük bir ayçiçeği, merdivenin yanında durmaktadır. Ayçiçeğinin yaprakları ve kızların giysileri, bir saldırıya uğramış gibi parçalanmıştır. Tanning, bu resmi, Ernst ile Arizona'da yaşadığı dönemde yapmıştır. Sanatçı, 1986 yılında yayımladığı *Birthday* adlı hatıratında, Arizona günlerinde Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) ve onun 1787 tarihli *Eine Kleine Nachtmusik* (Küçük Bir Gece Müziği) adlı serenadı hakkında konuşmaktan çok keyif aldıklarını ifade etmiştir. Ayçiçeklerini çok seven ve çiftliğin kapısının önüne eken Tanning, resimde betimlediği büyük ayçiçeğinin, gençliğin karşılaşmak ve üstesinden gelmek zorunda olduğu tüm zorlukları simgelediğini belirtmiştir. Bu güzel sarı çiçekler, medeniyetin doğuşundan bile önce var olan bilinmeyen kuvvetleri hatırlatmaktadır. Tanning'in gençliğinde okuduğu, pek çok Sürrealist sanatçı ve yazarın da hayran olduğu gotik romanların, *Eine Kleine Nachtmusik* adlı eseri etkilediği görülmektedir.²⁸

²⁶ G. Levin, *Edward Hopper: An Intimate Biography*, Berkeley 1998, s. 241.

²⁷ Morgan, s. 480.

²⁸ <http://www.tate.org.uk/art/artworks/tanning-eine-kleine-nachtmusik-t07346/text-summary> (Erişim 8 Mart 2013)

Pop Art hareketi, Amerika ve İngiltere’de aynı zamanda, ancak birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Londra’da, Pop Art’ın belirmesinden yıllar önce, televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçlarının keşfedilmesiyle, bu akım için gerekli entellektüel ortam hazırlanmıştır. Ancak, Amerika bu imgelerin asıl kaynağı olmuştur.²⁹ Bu kaynaktan beslenen Amerikalı sanatçılar arasında, Roy Lichtenstein (1923-1997), Andy Warhol (1928-1987) ve Tom Wesselmann (1931-2004) sayılabilir.

Lichtenstein, reklam, afiş ve popüler dergilerin yayın tekniklerini ve görsel yaklaşımlarını kullanmış; güncel yaşamdan aldığı olağan konularla özgün ve düşündürücü eserler ortaya koymuştur. Reklam imgeleri ve resimli roman parçaları yapıtlarına konu olmuştur.³⁰

Resim 16: Roy Lichtenstein, *Müziğin Sesi*, 1964, tuval üzerine yağlıboya ve magna, 121,9 x 142,2 cm, Gagosian Gallery, New York.

etkileyen müzik insanlarını ölümsüzleştirmiştir. Rock’n Roll müziğinin kralı olarak değerlendirilen Elvis Presley’i 1963 yılında tuvaline yansıtan Warhol, 1987’de klasik müzik ustası Beethoven’a saygı duruşunda bulunmuştur.

Amerikalı sanatçıların ürettikleri müzik ve dans imgelerinin, Avrupa resmi ile birtakım eş özellikler gösterdiği görülebilir. Henri’nin *Salome* (**Resim 8**) ve Cassatt’ın *Bacchante* (**Resim 10**) adlı resimleri, Avrupa geleneğinde olduğu gibi, danseden dinsel ve mitolojik kahramanların tuvalerde hayat buluşuna örnek teşkil etmektedir. Rokoko dönemi ressamı Antoine Pesne’nin (1683-1757) Barbara Campanini, 20. yüzyılın

Lichtenstein’in 1964 tarihli *Müziğin Sesi* (**Resim 16**) adlı eseri, sanatçının müzikle çizgi romanı birleştirdiği çalışmalarından biridir. Pek çok resimli roman kahramanı gibi, sarışın ve mavi gözlü olan cazibeli bir kadının, dikkatini sol taraftaki açık pencereden odanın içine doğru süzülen notalara verdiği anı betimleyen kompozisyonda, kontürlü ve noktalı bir anlatım yolu izlenmiştir. Kadının, müziğin sesi ile birlikte neşelendiği, yarısı mavi,

yarısı pembe olan yüzünde beliren tatlı tebessümde hissedilebilir.

Pop Art ile özdeşleşen diğer önemli isimlerden biri olan Warhol da, müziği sanatına katmış, toplumu

²⁹ N. Lynton, *Modern Sanatın Öyküsü*, İstanbul 1982, s. 297.

³⁰ J. Erzen “Lichtenstein”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2, s. 1110.

dışavurumcu sanatçısı Ernst Kirchner'in (1880-1938) Mary Wigman gibi dans sanatının ustalarını betimlemesi, Henri'nin Ruth St. Denis ve Sloan'un Isadora Duncan (**Resim 9**) gibi modern dansın öncülerini resmetmesine karşılık gelmektedir. Avrupalı sanatçıların İspanyol kültürüne ve Doğu ülkelerindeki dans ve müzik geleneklerine duyduğu ilgiyi, Amerikalılar da paylaşmaktadır. Sargent'ın Doğulu kostüm içindeki Almina adlı güzel bir kadını yine Doğulu bir müzik aleti ile gösterdiği resim (**Resim 13**) ve Eakins'ın Sevilla'daki sokak dansçıları betimlediği yapıt (**Resim 4**) dikkat çekicidir. Harnett'in resimlerine bakıldığında (**Resim 11**), Pieter Claesz (1597-1660) ve Evaristo Baschenis (1617-1677) gibi Barok dönem sanatçılarının müzik aletlerini betimledikleri ölüdoğa geleneği akla gelmektedir.

Amerikalı sanatçıların, yaşadıkları toprakların sevinç ve hüznlerine ortak olup, sosyal ve tarihsel olguları gözlemledikleri izlenmektedir. Catlin'in Kızılderilileri (**Resim 1**); Mount, Eakins ve Tanner'in siyah Amerikalıları (**Resim 3, 5 ve 7**) ve Eakins'in kovboyları (**Resim 6**) müzik ve dans ile iç içeyken gösteren resimleri, çeşitli kültürlerle ışık tutmaları açısından önemlidir. Pek çok sanatçının tuvallerinde, Afrika kökenli telli bir çalgı türü olan ve Afrikalı köleler tarafından Amerika'ya getirilen banjonun varlığı dikkati çekmektedir.

Amerikan resminin, müzik ve dansı, sosyal yaşamın değerli öğeleri olmanın yanısıra tuvalerin esin kaynağı olarak da değerlendirdiği söylenebilir. Whistler, yapıtlarını müzikal isimlerle anarak; Tanning ise, 1943 tarihli sürrealist bir eserini Mozart'ın *Eine Kleine Nachtmusik* adlı serenadı ile bütünleştirerek, müzik ve resim sanatları arasında bir bağ kurmuşlardır. Henri, dansın doğallığını ve coşkusunu, resimlerinde canlandırmaya çalışmıştır.

Amerikalı ressamlar, tuvallerinde kendi kültürlerinin çeşitli renklerini, mitolojik ve dinsel kahramanları, enstrümanları ve dans adımlarını betimleyerek müzik ve dans sanatlarının etkileyici dünyasını yansıtmışlardır.

Kaynakça

- ALLEN, Michael, *Western Rivermen, 1763-1861: Ohio and Mississippi Boatmen and the Myth of the Alligator Horse*, Louisiana State University Press, Louisiana 1994.
- AUSONI, Alberto, *Music in Art*, çev. Stephen Sartarelli (İtalyancadan İngilizceye), Getty Publications, Los Angeles 2009.
- BOONE, M. Elizabeth, *Vistas de España: American Views of Art and Life, 1860-1914*, CS Graphics, Singapur 2007.
- CHILVERS, Ian, *Oxford Dictionary of Art & Artists*, Oxford University Press, Oxford 2009.

- DAVIDSON, Abraham A., *The Story of American Painting*, Harry N. Abrams Inc. Publishers, New York 1989.
- DEMPSEY, Amy, *An Encyclopaedic Guide to Modern Art: Styles, Schools and Movements*, Thames & Hudson, Londra 2002.
- ERZEN, Jale “Lichtenstein”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997.
- GROSECLOSE, Barbara, *Nineteenth-Century American Art*, Oxford University Press, Oxford 2000.
- HENKES, Robert, *Portraits of Famous American Women: An Analysis of Various Artists' Renderings of 13 Admired Figures*, McFarland, North Carolina 1997.
- İLYASOĞLU, Evin, *Zaman İçinde Müzik: Başlangıcından Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- KLEINER, Fred S., *Gardner's Art Through the Ages: A Global History*, Cengage Learning, Boston 2012.
- LEVIN, Gail, *Edward Hopper: An Intimate Biography*, University of California Press, Berkeley 1998.
- LYNTON, Norbert, *Modern Sanatın Öyküsü*, çev. Cevat Çapan ve Sadi Öziş, Remzi Kitabevi, İstanbul 1982.
- MORGAN, Ann Lee, *The Oxford Dictionary of American Art and Artists*, Oxford University Press, Oxford 2007.
- POWELL, Richard J., *Black Art: A Cultural History*, Thames & Hudson, Londra 2002.
- RONA, Zeynep “Akademi”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997.
- RONA, Zeynep “Amerikan Yaşam Resmi”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997.
- TANİLLİ, Server, *Uygurluk Tarihi*, Adam Yayınları, İstanbul 2005.
- UDALL, Sharyn R., *Dance and American Art: A Long Embrace*, The University of Wisconsin Press, Wisconsin 2012.
- WEINBERG, Helene Barbara, *Thomas Eakins and The Metropolitan Museum of Art*, The Metropolitan Museum of Art, New York 1994.
- YEŞİLTAŞ, Deniz, *Küresel Bale & Dans Ansiklopedisi*, Cilt 1 ve 2, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011.

Amerikan Resminde Müzik ve Dans İmgeleri

Elektronik Kaynaklar

The Cleveland Museum of Art

<http://www.clevelandart.org/art/1991.110> (Erişim 17 Mart 2013)

National Gallery of Art, Washington

http://www.nga.gov/cgi-bin/tinfo_f?object=79531 (Erişim 17 Mart 2013)

Pennsylvania Academy of Fine Arts

<http://www.pafa.org/museum/The-Collection-Greenfield-American-Art-Resource/Tour-the-Collection/Category/Collection-Detail/985/mkey--153/search--cassatt/> (Erişim 17 Mart 2013)

Boston Museum of Fine Arts

<http://www.mfa.org/collections/object/in-the-loge-31365> (Erişim 17 Mart 2013)

Tate Gallery

<http://www.tate.org.uk/art/artworks/sargent-almina-daughter-of-asher-wertheimer-n03713>

<http://www.tate.org.uk/art/artworks/tanning-eine-kleine-nachtmusik-t07346/text-summary> (Erişim 8 Mart 2013)